

YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ ALGILARI İLE KONTROL ODAĞI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Bahar YALÇIN

Celal Bayar Üniversitesi
Salihli Meslek Yüksekokulu
E-posta: Baharyalcin.Cbu@Gmail.Com

Semra TETİK

Celal Bayar Üniversitesi
Salihli Meslek Yüksekokulu
E-posta: Semratetik@Hotmail.Com

Ayşen AÇIKGÖZ

Celal Bayar Üniversitesi
Salihli Meslek Yüksekokulu
E-posta: acikgoza2002@hotmail.com

Özet

Bu çalışma, yüksekokul öğrencilerinin problem çözme becerisi algıları ve denetim odağı düzeylerinin belirlenmesi ve demografik özellikler, ailenin eğitim düzeyi, algılanan akademik başarı değişkenleri kapsamında analiz edilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek Yüksekokulu öğrencileri kapsamında gerçekleştirilen araştırmada ölçme aracı olarak P.P. Heppner ve C.H. Peterson tarafından geliştirilmiş olan Problem Çözme Envanteri (PÇE), Rotter tarafından geliştirilmiş olan İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Problem Çözme Becerisi, Kontrol Odağı, Yüksekokul Öğrencileri

Alan Tanımı: Karar Alma Bilimleri, Örgütsel Davranış (İşletme ve Yönetim)

A STUDY ON THE DETERMINATION OF THE PERCEPTIONS OF PROBLEM SOLVING SKILLS AND THE LEVELS OF LOCUS OF CONTROL OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract

This study has been carried out for the purpose of determination vocational high school students' perceptions of problem solving skills and the levels of locus of control and of analysis the results at the context of demographic characteristics, education level of parents and perceived academic performance variables. In this survey, Problem Solving Inventory by P.P. Heppner and C.H. Peterson, Internal-External Locus of Control Scale by Rotter and Individual Data Form by researchers have been utilized at the University of Celal Bayar/ Salihli Vocational High School.

Key Words: Problem Solving Skills, Locus of Control, High School Students

JEL Classification: D23, D81, D83, I21, I23

1.GİRİŞ

1.1. Problem ve Problem Çözme kavramları

Problem kelimesi karmaşık, sıkıntılı ve istenmeyen durumları ifade eden bir kavram olarak yaşamsal süreçlerde sıklıkla karşılaşılan durumları ifade etmektedir. Problem çözme ise, bir amaca erişmekte karşılaşılan güçlükleri yenme sürecidir ve bilginin yanı sıra yaratıcılık ve çözüme ilişkin yöntemlerden yararlanmayı gerektirmektedir.

Problem kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı pek çok tanım olduğu görülmektedir. Dewey'e göre problem, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey olarak tanımlanır (Gelbal, 1991:167). Bingham'a göre (1998), problem, bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engeldir.

Bireyler, günlük ve mesleki yaşantılarında, sürekli olarak problemlerle iç içe yaşarlar. Karşılaşılan problemlerin hızlı ve etkili olarak çözebilmesi için yeni yöntem ve stratejiler geliştirilmelidir (Posamentier, 1998:1). Kendisini problem çözmeye yeterli olarak algılayanların, kişilerarası ilişkilerde daha girişken ve daha olumlu benlik algısına sahip olmalarının yanı sıra akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve durumları sergiledikleri saptanmıştır (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993). Problem ile başa çıkmada, kişinin problemlili durumları çözmeye yeteneği, kendini bilişsel olarak değerlendirmesine ve büyük ölçüde probleme yoğunlaşmasına bağlıdır (Heppner, Baumgardner ve Jakson, 1985: 105-108).

Heppner'e (1982) göre problem çözme, problemlerle başa çıkma kavramı ile eş anlamlıdır. Gerçek yaşamda kişisel problem çözme, iç ya da dış isteklere uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunmak için bilişsel ve duygusal süreçleri bir hedefe yöneltme olarak ifade edilmektedir.

Problem çözme çocukluktan itibaren öğrenilmekte, okul yıllarında ise problem çözme becerileri geliştirilmektedir (Miller & Nunn, 2003). Bu bağlamda öğrenciler, problemin belirlenmesi, alternatif çözümlerin saptanması, değerlendirilmesi, karar verme ve harekete geçme aşamalarının her birindeki becerilerini geliştirmek durumundadırlar. Öğrenciler açısından bireysel başarı, günlük hayatta karşılaşılan problemlerin esiri olmadan, problemin akılcı bir yaklaşımla analiz edilmesi ve problemi yaratan nedenlerin gerçekçi olarak belirlenip çözülmesi ile doğru orantılıdır.

1.2. Denetim Odağı

Rotter (1966) tarafından Sosyal Öğrenme Kuramı içinde tanımlanan kontrol odağı (locus of control) kavramının pek çok araştırma sonucunda bir kişilik boyutu olarak ölçülüp değerlendirilebileceği kanıtlanmış ve bu çalışmalar sonucunda kontrol odağı kişilik araştırmalarının temel değişkenlerinden biri haline gelmiştir.

Denetim odağı, bireyin iyi ya da kötü olarak kendisini etkileyen olayları; kendi yetenekleri, özellikleri, kaderi ya da güçlü olan başka insanlar gibi değişkenlere bağlama eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancını taşıyan bireyler içten denetimli, yaşamlarının daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dıştan denetimli olarak nitelendirilmektedir (Rotter, 1966).

Her birey kendi davranışlarının sonucunda karşı karşıya kaldığı pekiştirenleri kendine özgü biçimde algılar, yorumlar ve farklı biçimde tepkiler gösterir. Bireyin tepkisinin etkileyen etkenlerden en önemlisi, onun pekiştiriciyi kendi davranışlarına mı bağlı olarak, yoksa

davranışlarından bağımsız yani kendi dışındaki güçlere mi bağlı olarak algıladığıdır. Diğer bir deyişle, bireyin davranışını izleyen pekiştiricinin etkisi onun kendi davranışı ile pekiştirici arasında nedensel bir ilişki görüp görmemesine bağlıdır. Rotter, bireylerin beklentilerini içsel veya dışsal kontrol kaynağına inanç olarak adlandırarak, yaşamdaki olumlu veya olumsuz olayları (ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere “kontrol odağı” adını vermiştir (Yeşilyaprak, 2004).

Denetim odağı yönelimlerinin belirlenmesine ilişkin olarak, birey kendi davranışlarının sonucuna bağlı olarak davranıyorsa iç denetim yönelimli, eğer dış dünyadaki olaylar ve kişilere yönelik davranıyor ise dış denetim yönelimli olmaktadır şeklinde ifade edilmektedir (Zimbardo,1985: 275). Kendi yaşamlarını daha çok kendilerinin kontrol edebileceklerine inanan içten denetimli bireyler, şimdiki ve gelecekteki davranışları üzerinde daha etkili olmaktadır. Bu bireyler; başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini kendi özelliklerine yüklemekte, çevreyle ilişkilerini geliştirmek için daha çok girişimde bulunmakta ve genel olarak kendi yetenek ve başarılarıyla daha çok ilgilenmektedirler (Rotter, Change ve Phares, 1972). Dış denetimli insanlar ise pekiştirmenin dışsal güçlere bağlı olduğunu düşünerek sahip oldukları yetenekleri ve davranışlarıyla çok az şeyi iyileştirmek için ya hiç çaba göstermezler ya da çok az gayret gösterirler (Yeşilyaprak, 2005). Dıştan denetimli bireyler, yeterlik düzeyi düşük olan ve daha düşük beklenti düzeyine sahip, artan depresif özellikler taşıyan, kendini kabul ve öz saygı düzeyi düşük ve çaresizliklerle ilgili özlü duyguları olan daha yalnız kişilerdir (Yeşilyaprak, 2004). Bu alandaki çalışmalar genel olarak iç kontrol odağına sahip olmayı "olumlu bir kişilik özelliği" olarak ortaya koyarken, dış-kontrol odağına sahip olmanın ise, “olumsuz bir durumu ve kişilik özelliklerini” betimlediğini ortaya koymaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

İş hayatına donanımlı çalışanlar olarak katılmak üzere eğitim gören meslek yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılama düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin belirlenmesi ve demografik özellikler, ailenin eğitim düzeyi, algılanan akademik başarı değişkenleri kapsamında analiz edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, betimleyici ilişkisel tarama modelindedir. Veri toplama aracıyla elde edilen veriler SPSS 15.0 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, önem sırası, t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Karşılaştırmalarda Alpha katsayısı = .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek Yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 1800 öğrencinin öğrenim gördüğü yüksekokulda 300 adet anket formu öğrencilerin eğitim gördüğü programlar kapsamında rastlantısal olarak dağıtılmıştır. Geri dönem anketlerden 22 tanesi eksik ve hatalı doldurulmuş olduğundan dolayı değerlendirme dışı bırakılmış ve analizler 278 anket kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Sonuçlara göre araştırmaya katılan öğrencilerin 158’ini kız (% 56,8) ve 120’sini erkek (%43,2) öğrenciler oluşturmaktadır. Yaş değişkeni açısından değerlendirildiğinde; katılımcıların 18-23 yaş aralığında yoğunlaştığı, 24-26 yaş grubunda 13, 26 yaşından büyük ise 12 katılımcı olduğu belirlenmiştir.

Ana-baba eğitim düzeyine göre incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun ana-babalarının ilkökul mezunu olduğu görülmüştür (% 64anneler için, %53 babalar için). Yüksekokul öğrencilerinin %7,2’sinin anneleri sadece okur-yazarken, bu oran babalar için %0,7 olarak tespit

edilmiştir. Ortaokul, lise ve üniversite düzeyinde bakıldığında annelerin oranının bütün düzeylerde daha az olduğu görülmüştür. Sonuç olarak her iki grupta da ilkökul mezunları çoğunlukta olmakla birlikte öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri annelerinden daha yüksek düzeydedir. Mezun olunan lise türü açısından değerlendirildiğinde katılımcıların %28,1'i meslek lisesi, %54,7'si klasik lise, %9,7'si süper lise, %4'ü Anadolu lisesi, %2,5'i özel liseden mezun olmuşlardır. Katılımcılardan 129 öğrenci (%46,4) I. Örgün eğitim, 149 öğrenci (%53,6) ise II. Örgün eğitim kapsamında öğrenimlerine devam etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin programlara göre dağılımlarına bakıldığında; Pazarlama %29,9, Yerel Yönetimler %16,9, Dış Ticaret %21,6, Tekstil %10,4, Deri Teknolojisi %9, Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama %7,6, Çocuk Gelişimi %4,7 oranları ile yer almaktadır. Öğrencilerin okula giriş puan türlerine bakıldığında %28,4'ü sözel, %15,1'i sayısal, %45,7'si eşit ağırlık puan türü ile öğrenim gördükleri programı kazandıklarını belirtirken %10,4'ünün ise sınavsız geçiş ile geldiği görülmüştür. Akademik başarı düzeyine yönelik olarak öğrencilerin %6,8'i kendilerini çok başarılı olarak değerlendirirken %45'i başarılı, %45'i orta, %2,2'si ise başarısız olduklarını belirtmişlerdir. Aileleri ile sorunlarını paylaşabilmelerine yönelik yorumlar açısından öğrencilerin verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde %24,5'i çok iyi, %28,8'i oldukça iyi, %38,5'i duruma göre değişken, %4,7'si yetersiz, %3,6'sı ise çok yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler, yetiştikleri aile ortamını tanımlayan en iyi kavramı belirlemelerinin istediği soruyu yanıtlarken %5,8'i ilgisiz, % 6,8'i baskıcı, %18'i özgür, %22,3'ü demokratik, %46,8'i ise paylaşımcı ifadelerini tercih etmişlerdir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe çevrisi Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir. Problem Çözme Envanteri, 35 maddelik, 1-6 arası puanlanan likert tipi, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendisini algılayışını ölçen bir bireysel değerlendirme ölçeğidir. Puan ranjı 32-192'dir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireylerin problem çözme konusunda kendini yetersiz algıladığını göstermektedir. Puanlama esnasında 9, 22. ve 29. maddeler puanlama dışı tutulur. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30. ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Bu maddelerin yeterli problem çözme becerilerini temsil ettiği varsayılmıştır. (Savaşır ve Şahin, 1997).

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği

Rotter tarafından (1966) geliştirilen ölçek, 29 maddeden oluşmakta ve en az ortaöğretimden geçmiş bireylere uygulanmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında; madde toplam puan korelasyonlarının 0,11 ile 0,48 arasında değiştiği, iki-yarı test güvenilirlik katsayılarının 0,65 ile 0,79 arasında değiştiği, test-tekrar test yöntemiyle güvenilirlik katsayısının ise 0,49 ile 0,83 arasında değiştiği saptanmıştır (Sardoğan vd,2006: 187).Rotter'in İç ve Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin ölçtüğü genel nitelik, bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumu; pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki veya dışındaki güçlerin (şans veya kader) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti veya inançlara yöneliktir (Savaşır ve Şahin, 1997). Bu ölçekte her maddede a ve b harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Testi yanıtlayan kişiden kendisine uygun gelen cümleyi seçmesi ve bunu işaretlemesi istenmiştir. 29 maddenin 6'sı dolgu maddesi (1, 8, 14, 19, 24, 27) olduğu için puanlanmamaktadır. Diğer bir deyişle, 6 madde ölçeğin amacını gizlemek için dolgu olarak yerleştirilmiştir ve diğer 23 maddenin dışsallık yönündeki seçenekleri 1'er puan olarak değerlendirilmektedir (Dağ, 1991). Şöyleki, 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 29. maddelerin "a" seçenekleri 1'er puan; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15,

22, 26, ve 28. maddelerin “b” seçenekleri de 1’er puan almaktadır. Böylece 0 ile 23 arasında bir toplam puan alınabilmektedir. Yükselen puanlar dış kontrol odağı inancında artışı göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997). Araştırmada 0-11 arası puanların içten denetimliliği, 12-23 arası puanların da dıştan denetimliliği gösterdiği kabul edilmiştir (Saracaoğlu, Serin, Bozkurt, 2005).

Tablo 1. Problem Çözme Envanterine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Her zaman böyle davranırım		Çoğunlukla böyle davranırım		Sık sık böyle davranırım		Arada sırada böyle davranırım		Ender olarak böyle davranırım		Hiçbir zaman böyle davranmam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.	99	35,6	72	25,9	59	6,5	18	6,5	19	6,8	11	4
Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımın uzun boylu düşünmem.	132	47,5	74	26,6	34	12,2	14	5,0	16	5,8	8	2,9
Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim.	68	24,5	71	25,5	72	25,9	29	10,4	24	8,6	14	5
Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin işe yaradığını, neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem	45	52,5	60	21,6	31	11,2	17	6,1	18	6,5	6	2,2
Sorunlarımın çözüme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	74	26,6	104	37,4	51	18,3	28	10,1	16	5,8	5	1,8
Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	67	24,1	86	30,9	67	24,1	34	12,2	14	5	10	3,6
Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	117	42,1	87	31,3	45	16,2	19	6,8	7	2,5	3	1,1
Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	98	35,3	61	21,9	50	18	49	17,6	11	4	9	3,2
Bir sorun kafamı karıştırdığımda duygu ve düşüncelerimi somut ve açık-seçik terimlerle ifade etmeye uğraşırım												
Başlangıçta çözümü fark etsem de sorunlarımın çoğunun çözüme yeteneğim vardır.	72	25,9	96	34,5	54	19,4	10	14,4	13	4,7	3	1,1
Karşılaştığım sorunların çoğu çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır.	30	10,8	68	24,5	92	33,1	29	10,4	37	13,3	22	7,9
Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum	120	43,2	94	33,8	33	11,9	16	5,8	9	3,2	6	2,2
Bir sorunla karşılaştığımda onu çözebilmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim	27	9,7	28	10,1	57	20,5	38	13,7	76	27,3	52	18,7
Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişi güzel sürüklenip giderim.	90	32,4	82	29,5	66	23,7	16	5,8	15	5,4	9	3,2
Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem.	88	31,7	74	26,6	55	19,8	27	9,7	22	7,9	12	4,3
Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm.	49	28,4	85	30,6	61	21,9	26	9,4	16	5,8	11	4

Tablo 1’de yüksekokul öğrencilerinin problem çözme becerilerini ölçmek üzere yapılmış envanterin frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır.

Yapılan faktör analizi çalışmaları, Problem Çözme Envanteri’nin üç farklı faktörden oluştuğunu göstermektedir. Bunlar, kişinin yeni problemleri çözme yeteneğine olan inancını ifade eden “problem çözme yeteneğine güven”; gelecekte başvurmak için ilk problem çözme çabalarını yeniden gözden geçirmek için etkin bir biçimde araştırma yapmayı ifade eden “yaklaşma kaçınma” ve problemleri durumlarda kişisel kontrolünü sürdürme yeteneğini belirten “kişisel kontrol”dür (Taylan, 1990: 39).

Problem çözme envanteri ölçeğinin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları $r=.83$ ile $r=.89$ arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı $.88$ ve güvenilirlik katsayısı $r=.81$ olarak bulunmuştur (Saracaoğlu, Serin, Bozkurt, 2005). Ölçek, “Problem çözme yeteneğine güven” (5, 10, 11, 12, 19, 23, 24, 27, 33, 34. ve 35. maddeler), “Yaklaşma-kaçınma” (1, 2, 4, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 30. ve 31. maddeler), ve “Kişisel kontrol” (3, 14, 25, 26. ve 32. maddeler) olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin “Acelecî Yaklaşım” (13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30, ve 32. maddeler), “Düşünen Yaklaşım” (18, 20, 31, 33 ve 35. maddeler), “Kaçıngan Yaklaşım” (1, 2, 3 ve 4. maddeler), “Değerlendirici Yaklaşım” (6, 7 ve 8. maddeler) “Kendine Güvenli Yaklaşım” (5, 23, 24, 27, 28 ve 34. maddeler) ve “Planlı Yaklaşım” (10, 12, 16, ve 19. maddeler) olarak 6 faktör bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

Tablo 2. Problem Çözme Becerilerinin Sınıflamasına Göre Puan Dağılımı

	Acelecî Yaklaşım	Düşünen Yaklaşım	Kaçıngan Yaklaşım	Değerlendirici yaklaşım	Kendine Güvenli Yaklaşım	Planlı Yaklaşım
Ortalama	28,35	11,16	9,06	6,96	14,54	9
Minimum Puan	11	5	4	3	6	4
Maksimum Puan	48	26	21	16	32	21
Puan limiti	09-54	05-30	04-24	03-18	06-36	04-24

Tablo 3. Öğrencilerin Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ait $\bar{X}$ ve S Değerleri

PÇE ve Alt Boyutları	N	$\bar{X}$	S
Acelecî Yaklaşım	278	28,35	6,205
Düşünen Yaklaşım	278	11,16	4,039
Kaçıngan Yaklaşım	278	9,06	3,853
Değerlendirici Yaklaşım	278	6,96	2,172
Kendine Güvenli Yaklaşım	278	14,54	5,196
Planlı Yaklaşım	278	9	3,295

Tablo 3’de görüldüğü üzere öğrencilerin, acelecî yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=28,35$; düşünen yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=11,16$; kaçıngan yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=9,06$; değerlendirici yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=6,96$; kendine güvenli yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=14,54$;

planlı yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=9$ ve problem çözme becerileri toplam puan ortalamaları $\bar{X}=79,07$ olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Denetim Odağı ve PÇE Alt Boyutlarının Puan Analizi

	Denetim Odağı	PÇE Toplam Puan	Problem çözme yeteneğine güven	Yaklaşma-Kaçınma	Kişisel Kontrol
Ortalama	10,23	82,22	25,4	41,91	15,07
Minimum Puan	1	38	11	17	7
Maksimum Puan	21	143	59	73	29

Tablo 4 incelendiğinde Rotter'in iç-dış kontrol ölçeğinden alınan en düşük puanın 1 en yüksek puanın ise 21 olduğu görülmektedir. Tüm deneklerden alınan puanların ortalama değeri 10,23'tür. Araştırmada 0-11 arası puanların iç kontrolü gösterdiği kabul edilmiştir. Ortalama puan 10,23 olduğu için, Salihli Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin iç kontrol odağına sahip olduğu söylenebilir.

Problem Çözme Envanteri'nden alınan minimum ve maksimum puanlar ile genel puan ortalamaları da Tablo 4'de görülmektedir. Buna göre en düşük puanın 38, en yüksek puanın 143 olduğu görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere ölçeğin toplam puan ranjı 32-192 arasındadır. Ölçekten alınan puanların düşüklüğü yüksek problem çözme becerisini, yüksekliği ise problem çözme açısından yetersizliği ifade etmektedir. Yapılan araştırma sonucunda ortalama puan 82,22 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ortalama puan değerinin 80 olduğu dikkate alındığında araştırmaya katılan öğrencilerin problem çözme becerisi açısından kendilerini yeterli düzeyde algıladıklarını söylemek olasıdır.

3. SONUÇ

Yüksekokul öğrencilerinin problem çözme becerisi algıları ile denetim odağı düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediğinin saptanması amacıyla betimleyici ilişkisel tarama deseninin kullanıldığı çalışmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir.

Araştırmada kullanılan iki ölçek olarak Problem Çözme Envanteri (PÇE) 'nin "problem çözme yeteneğine güven", "yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" faktörleri ile Denetim Odağı Ölçeği (RİDKO) arasında korelasyon olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetleri açısından yapılan t-Testi sonuçlarına göre "problem çözme yeteneğine güven" açısından 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Erkek öğrencilerin "Problem çözme yeteneğine güven" boyutunda algı puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşılık "yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" faktörleri ile Denetim Odağı kapsamında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık yoktur.

Öğrencilerin akademik başarıları açısından "problem çözme yeteneğine güven", "yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" faktörleri ile denetim odağı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık

saptanmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin kendilerini başarılı olarak algılamalarının problem çözüme becerilerinde ve denetim odağı düzeyinde önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Annenin eğitim düzeyi açısından yapılan analizde “Problem çözme yeteneğine güven” faktörü ile “denetim odağı” açısından anlamlı düzeyde farklılık olduğu saptanmıştır. Babanın eğitim düzeyi açısından yapılan analizde boyutların hiçbiri açısından anlamlı düzeyde farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Aile ile sorunların paylaşılması durumuna yönelik olan yapılan analizde “problem çözme yeteneğine güven”, “yaklaşma-kaçınma” ve “kişisel kontrol” faktörleri açısından anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır. Öğrencilerin yetiştikleri aile ortamına yönelik olarak yapılan analizde ise sadece “problem çözme yeteneğine güven” faktörü açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

- Bingham, A. Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi.Çev. A. Ferhan Oğuzhan. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi,1998.
- Dağ, İ., “Rotter’in İç-dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliliği ve Geçerliliği”, Psikoloji Dergisi, 7:26, 1991.
- Gelbal, S., “Problem Çözme Becerisinin Öğretimle Geliştirilmesi”. Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu, Eğitimde Nitelik Geliştirme. İstanbul: Özel Kültür Yayınları.1991.
- Heppner, P.P. ve Peterson, C.H.,” *The Development And İmplications Of A Personal-Problem Solving Inventory*”, Journal Of Counseling Psychology, 29, 66-75, 1982.
- Heppner, P. P., Baumgardner, A. H. ve Jakson, J. “*Depression and Attributional Style: Are They Related?*” Cognitive Therapy and Research, 9, 105-113, 1985.
- Miller, M.; Nunn, G.D., *Using Group Discussion to improve Social Problem Solving and Learning*.<http://proqvest.umi.com/pqdqeb?Eriřim 21.5.2003>.
- Posamentier, A. S., Problem-Solving Strategies for Efficient and Elegant Solutions. A Research for the Mathematics Teacher. California: Corwin Press, Inc., 1998.
- Rotter, J.B., “*Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement*” Psychological Monographs, 80, 1-28, 1966.
- Rotter, J.B., Change, J.E. & Phares, E.J. Applications of social learning theory of personality. New York: Hold Rinehart and Winston, Inc.,1972.
- Saracaoğlu A. S.& Serin O, Bozkurt N., “*Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Öğrencilerinin Problem Çözme ve Denetim Odağı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*”, Eğitimde Bilime Katkı: Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, 01-04 Ekim 2003, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, S.:17, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, İzmir, 2005.
- Sardoğan, Mehmet E, Kaygusuz, Canani & Karahan, Fikret T, “*Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitim Programının Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odağı Düzeylerine Etkisi*”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2:2, Aralık 2006, 184-194.
- Savaşır I.& Şahin, H. N, Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No.:9, Özyurt Matbaacılık, Ankara, 1997.

Şahin, N.H ve Savaşır, I., Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme. Sık Kullanılan Ölçekler, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. No:9, 1997.

Şahin, N., Şahin, N. H. ve Heppner, P. P. "*The psychometric properties of the Problem Solving Inventory*", Cognitive Therapy and Research, 17, 379-396, 1993.

Taylan, S., Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenlik ve Geçerlik Çalışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1990.

Yeşilyaprak, B., Denetim Odağı, Eğitimde Bireysel Farklılıklar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.

Yeşilyaprak, B., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, 9. Basım, Pegem Yayıncılık. Ankara, 2005.

Zimbardo,R., www.queendom.com/tests/personality/lc_access.html. (İndirme tarihi: 8.10.2006.